

Borbély Károly

Szent László emlékezete

*Előbb és utóbb született gondolatok Kustán Melinda textiltervező iparművész
és Borbély Károly festőművész szárnyasoltára kapcsán*

Hít, erő és lélek együtt mindenre képes lehet, ha az erény vezérli. Az embernek vannak nemes tulajdonságai is. Erre korunkban generációkat kell már emlékeztetni. Kit azért, mert fiatal lelkében benne él még a jóra való hajlandóság, kit azért mert éppen elfelejti ezt, kit azért, mert meg kell erősíteni fáradó hitében. Nincsenek más ablakok, amiken kitekintve virágzó fákat láthatunk. Csak a művészet nyithat meg ilyeneket, s a lélek ma fájdalmasan szomjazza a forma és a tartalom szépségeit.

2012-ben, a Szent László év tavaszán két alkotó arra vállalkozott, hogy emléket állít egy olyan királynak, aki emberi minőségében több évszázad múltán is példaként állhat előttünk. Szent László, a lovagkirály - tetteiben a szeretetteljes tisztelet, a méltóság és a kemény kéz együttese nyilatkozik meg. Kontrasztos személyiség, de nem ellentmondásos, mert tiszta lelke, jó szándéka és erős hite vezette.

Kustán Melinda -
Borbély Károly:
Szent László
szárnyasoltár
(olaj, rétegelt lemez,
aranyfüst, textil)

A szárnyas oltár középső eleme táblakép, amely Szent Lászlót, páncélban, jellemző fegyverére – csatabárdjára – tett kézzel ábrázolja, nyugodt, álló helyzetben. Tekintete derűs, előre figyelő. Az arc – és személyisége - megformálásában meghatározó szempontok voltak cselekedetei, a róla szóló történelmi emlékek és személye köré szövődött legendák is, természetesen a Győrben látható Szent László hermával együtt.

Az olajfestéssel kombinált arany színeivel és fényhatásaival erőteljesen szolgálja a lovagkirály személyiségéhez és történelmi és egyházi jelentőségéhez rendelhető tartalmat.

A páncél kék és sötétzöld színeinek kombinációi hangsúlyozzák a díszruha világos okker-arany árnyalatait, amelyek néhol tört-fehéren csillannak meg, a Kustán Melinda által rekonstruált eredeti palást gazdag mintázatát imitálva. E mintázat néhol aranyban is kirajzolódik. László alakját a páncélra terített kék palást keretezi, vörös-aranyokker szegéllyel. E kék köpeny színeivel már a textil szárnyak mélykék színére rímel. A figura háttere az aranyokker különféle árnyalataival erős kontrasztot képez a textil palást színével, amelynek felső sávján és szegésén visszacsendül az arany, az aranyokker és annak árnyalatai.

Az arany szerepe a képen kettős. Egyrészt – mint az örökkévalóság színe – a vállaktól felfelé az eget és a glóriát jeleníti meg, ugyanakkor a ruhán és a bárdon végigfutva összeköti a fenn és a lenn viszonyait, amint a kép alján a csatabárd élén kilép.

A fej az aranyra lett festve, hol áttetsző lazúrosan, hol vastagabban. Az arany fényesen megcsillanva, vagy tompán fénylőn az arc formáit értelmezi, majd a test középső részén lefutva, szétszórtan meg-megcsillan a szív tájékától lejjebb a díszruha mintáiban, azokat imitálva, majd az öv csatjánál elhalva. A testi és a szellemi létezés kettős fénylő egységében fogalmazva.

Másrészt *az arany tárgyasul.* A csatabárd és a kürt formáját, alapszínét és anyagát adja. Az arany nem csak formajelölő elemként, de színként is be kell illeszkedjen a kompozícióba. Ezért különböző fokozatban lazúros ráfestésekkel kapcsolódik össze a kép hasonló tónusú és árnyalatú részleteivel. Így egyszerre érvényesülhetnek formát rajzoló és sajátos színélményt adó tulajdonságai.

A palást megalkotásának történeti és szakmai kérdéseinek összefoglalásához az alkotó, Kustány Melinda gondolatait idézzük.

Momentumok a Szent László oltárkép textil részének inspirációjáról. *Szent László király palástja az egyik legrégebbi és legértékesebb liturgikus textil melyet a zágrábi székesegyház kincstárában őriznek. A hagyomány szerint a püspökség alapítójának, Szent László királyunknak a köpenyéből készült.*

A köpenyt a XIII. században miseruhává alakították. Eredetének hitelességét bizonyítja a miseruhára ekkor felvarrt, vörös selyemszövetre aranyfonalal hímzett felirat maradványa: LADIZL' REG (Ladislai Regis, László királyé).

A palástot I. Károly Róbert magyar király adományozta a XIV. század elején Boldog Kazotic August zágrábi püspöknek. Első okiratos említése a kincstár 1394. évi leltárában történik. Szerepel továbbá az 1425. és az 1602. évi leltárakban is. Ezek után az iratokban nyoma vész, mígnem 1873-ban, a Szent László-oltárban Tkalcic Keresztelő János megtalálja a palástot, megemlítve, hogy a török pusztítástól félve rejtették el oda. A viszontagságos tárolás is oka annak, hogy napjainkra az eredeti palásznak csak részletei maradtak fenn.

A harang alakú miseruha indigókék alapszövetének mintáját hatszögű keretelésben kétféle, palmettákból és szívekből álló, egymással szabályosan váltakozó virágdísz alkotja. Az ilyképpen mustrázott egyházi öltönyöket a régi leltárakban „pallia scutata” néven szerepelnek. A palást selyemlampasz szövetét a XI. században, Bizáncban szőtték.

A paláston a kereszt mellett két – rátétes hímzéssel készült - királyi alak látható. Az alakok morfológiája egyértelműen XI. századi keletkezésre vallanak. Egyik értelmezés szerint azt a pillanatot ábrázolták, amikor Zvonimir horvát király özvegye, Ilona királynő a testvérének, László királynak átadja a horvát koronát. Ezt a feltételezést azonban nem támasztja alá elegendő történelmi, levéltári dokumentum.

Szent László király palástja a történelem és a művészettörténet számára egyaránt jelentős tárgyi emlék, egyike annak a néhány királyi palásznak, amely, ha csak részleteiben is, de megőrződött a középkorból, átvészelve ezer esztendő folyamatos romlásait és változásait. Hazánkban 1896-ban mutatták be, a Magyarország ezredéves történelmi emléi kiállításán. (Dr Czobor Béla és Morislaw Gasparovic nyomán)

*Kustán Melinda: Szent László palástja
textil mintázatának rekonstrukciója*

Az oltárkép szövet része a fent leírt Szent László király palástjának inspirációjára készült. A minta karaktert a lehető legpontosabban megközelítve rekonstruáltam. A győri Pannonflax technológiai feltételeit figyelembe véve elkészítettem a termelés irányító file-t,

magas minőségű tiszta len fonalból szövettem meg a szövetet. A minta komponálásában nagy hangsúlyt fektettem a rajzos egyediség megteremtésére, a kortárs technológiákat jellemző mechanikus mintaismétlések kiküszöbölésére. A gyártás paramétereit kiaknázva a lehető legnagyobb raportot készítettem el, így az ismétlődő mintaelemek a korabeli szövetszélességhez (55-60cm) igazodnak. A palástot idéző szövet alapanyaga len, mely amellet. hogy őshonos hazánkban, a leginkább alkalmas a minták kizárólag fény-árnyék játékkal való megrajzolására. A köztéri használat miatt a szövet a kelmefestést követően szennyasztító kikészítést kapott. A szövetet a Mária Istenanyára utaló tizenkét hímzett csillag díszíti, az osztrák területeken gyakori ábrázolás fajtára, - a Mária köpenyébe vont védelmezettekre - emlékeztetve.

A Szt. László alak váll magasságában vízszintesen húzódó - és a keresztre is utaló - sáv, gyapjúból, gobelin technikával készült, szövésekor gazdagon alkalmaztam arany fonalat. A szöveg: S · LADISLAO · REX, vörös gyapjú hímzés.

A Győri Bazilika Szent László kultuszát bemutató állandó kiállításának része a 2012-ben készült Szt. László Palást-om, mely készítésében közvetlenül megelőzte a Borbély Károllyal közösen alkotott művet.”

Egy alkotás születése mindig ünnep. Kis diadal a múlandósággal szemben, s nagy lendület az egyéni alkotói pálya ívén. Amíg a személyes, kimért létezés korlátai engedik, ennek részeiként örvendezünk. Amikor már nem engedik, akkor egy másik létezési formából, de mindig a hit felszabadító örömeivel.